

Seinäjoen Aalto-keskuksen tarina

Kerrotaan, että Seinäjoen kaupunkikeskus oli rakas suunnittelun ja toteutuksen kohde Alvar Aallolle. Seinäjokea sanotaankin ”maailman aaltolaisimmaksi kaupungiksi” erityisesti sen takia, että se on Alvar Aallon ihannekuva siitä, miten hän käsitti modernin kaupunkikeskustan luontoon sopeutuvaksi kokonaisuudeksi. Kaikki kuusi rakennusta on ryhmitelty saman tori- ja aukiosarjan ympärille. Ainutlaatuinen monumentaalirakennusten ryhmä on suojeltu kohde.

Tekstit:
FT Marjo Kamila
ja Kari Hernesniemi (Oddmob)

Kuvitukset:
Kari Hernesniemi (Oddmob)

Kirkossa

On kesäkuinen päivä vuonna 1960. Ilma on hiukan raikastunut rajun ukonkuuron jälkeen. Anneli loikkii vesilätäköiden yli. Hän pysähtyy ja nostaa katseensa Etelä-Pohjanmaan Suojeluskuntapiirin esikuntataloa kohti. Anneli tietää, että talo on Alvar Aallon nuoruudentyö. Hän muistelee rakennuksen valmistuneen vuonna 1925, muutama vuosi Aallon arkkitehdiksi tulon jälkeen. Eipä arkkitehti vielä tuolloin tiennyt, millainen kuuluisuus hänestä olisi tuleva, tuumaa Anneli mielessään.

Anneli on vuosia ihaillut tämän kolmikerroksisen talon ylvästä uusklassista ilmettä. Hän näkee rakennuksessa piirteitä myös pohjalaisesta rakentamisen perinteestä. Anneli on käynyt talossa ja on tietoinen,

että osa sen sisustuksesta, huonekaluista ja valaisimista on Aallon itsensä suunnittelemia.

Talon nurkalla Anneli ottaa muutaman askeleen kohti sisäpihaa. Hän kiertää katseellaan sisäpihan kaksikerroksisen tiilirakennuksen, puisen vajan ja pergolan. Hän tietää, että nekin ovat Aallon suunnittelemia.

Anneli jatkaa matkaansa kuoppaisella soratiellä. On rauhallista. Vastaan tulee pari polkupyöräilijää, isäntä hevosineen ja kärryineen sekä päryyttävä kuorma-auto. Hiukan etämmältä kuuluu asemalta lähtevän junan vihellys. Anneli on kuullut, että kotikaupunkinsa rautateiden muodostamaa risteysasemaa on sanottu “Seinäjoen äidiksi”.

Rautatieasema on siirtänyt paikkakunnan asutuksen ja keskuksen Törnävän alueelta asemansseudulle. Vanha kirkkokin jäi liian kauas seurakuntalaisistaan.

Anneli pysähtyy ja katselee laajana viheriöivää peltomaisemaa uuden, huhtikuussa vihityn kirkon ympärillä. Lakeuden Ristin kellotorni nousee eteläpohjalaisen lakeuden yläpuolelle korkeana ja voimakkaana. Annelin mielestä peltojen reunamilla olevat talot vaikuttavat kokonsa puolesta leikkitaloilta kirkkoon verrattuina.

Anneli avaa kirkon raskaan ulko-oven ja astuu sisään. Oven ikkuna-aukoista valo lankeaa eteiseen ja avoinna olevan kirkkosalin ovelle asti. Anneli pysähtyy, katselee ympärilleen ja haltioituu. Edessä avautuu avara, ylväs ja valoisa katedraali. Hän lähtee hitaasti kulkemaan kohti alttaria.

Annelista tuntuu melkein käsittämättömältä, että ”kurakauppalaksi” nimettyyn kotikaupunkiin, Seinäjoelle, on pystytty toteuttamaan näin valtava kirkko. Siitäkin huolimatta, vaikka tuomiokapitulia ei tänne saatukaan. Hän on onnellinen, että maailmanmainetta saaneen arkkitehti Alvar Aallon suunnitelma kirkosta päätettiin sittenkin toteuttaa, vaikka Aallon toimiston suunnitelma ei täyttänyt kaikkia asetettuja kilpailusääntöjä. Anneli on lehtien välityksellä tutustunut Alvar Aallon tuotantoon ja alkanut ihailla hänen pelkistettyä muotokieltään.

Suomessa moderni kirkkorakentamisen tyyli herätti nurinaa niin tavallisen väen kuin yleisesti maamme papistonkin keskuudessa. Eikä Seinäjoellakaan rakenteilla olleen kirkon tyyli kaikkia miellyttänyt. Lisäksi seurakunnan varattomuus oli hankala

kysymys kirkon rakentamisen eri vaiheissa. Varojen vähyydessä oli jopa mietitty, että kellotornin pystyttämisestä pitänee luopua. Kirkkovaltuusto ei halunnut suututtaa kirkon rakentamiseen epäilevästi suhtautuvia seurakuntalaisia enempää eikä kirkollisveroa nostettu. Rakennustyöt haluttiin rahoittaa lainoilla, vapaaehtoisilla maksuilla ja lahjoituksilla. Alvar Aallon idea, mustalla graniitilla päällystetystä kirkosta oli kustannussyistä luovuttu jo ennen töiden aloittamista.

Anneli pysähtyy punahonkaisen penkin ääreen, koskettaa sen sileää pintaa, istuu ja toteaa penkin poikkeuksellisen hyväksi. Istuminen tuntuu ihan erilaiselta kuin vanhojen kirkkojen viettävissä penkeissä. Hän on tyytyväinen, että on itsekkin saanut olla vähäpätöisenä osana rakentamassa kirkkoa. Anneli on yksi monista penkkikeräyksen rahalahjoittajista. Yli puolet penkeistä hankittiin lahjoitusvaroin. Rahoittamiseen osallistuivat jopa seinäjökiset koululaiset.

Vastoinkäymisistä huolimatta kirkko torneineen valmistui. Anneli tuntee erään kirvesmiehen ja on kuullut, kuinka paljon he tuntevat kiintymystä aikaansaannostaan kohtaan. Kirkon toteutus oli ollut vaativaa. Vaikeissa olosuhteissa tornia oli pystytetty yötä päivää kolmen viikon ajan. Työn laatu ja riipeys olivat kuitenkin miehille tärkeitä asioita, ja niinpä kirvesmiesporukat jopa kilpailivat keskenään, miten paljon saavat aikaan kaksitoistatuntisen työrupeamansa aikana.

Anneli jatkaa kulkuaan kohti alttaria. Hän pysähtyy Aallon suunnitteleman, pelkistetyn ristin ääreen. Risti toimii alttaritaulun tavoin. Arkkitehti oli ollut sitä mieltä, että ylikoristeltuja kirkkoja on aivan tarpeeksi ja oli valistanut arvostelijoita: ”Mikä hyväksytään

Etelä-Pohjanmaan Suojeluskuntapiirin esikuntatalo

- Alvar Aallon uusklassismissa edustava nuoruudentyö vuodelta 1925.
- Aalto on suunnitellut taloon osan sisustuksesta, huonekaluja, valaisimia ja muita yksityiskohtia.
- Talo on säilytetty muuttamattomana. Tällä hetkellä siellä toimii Suojeluskunta- ja Lotta Svärd-museo. Taloa hallinnoi Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo.
- Piharakennuksessa ovat näyttely- ja kokoustilat, info ja museokauppa.
- Rakennukset pihapiireineen on suojeltu rakennussuojelulaille vuonna 2002.

nopeasti ja helposti, on halpahintaista. Aika tekee Lakeuden Rististä pohjalaisen kirkon ja pohjalaisten kirkon.”

Annelin päämäärä on kirkkokäynnillään tutustua kastekappeliin, sillä pian siellä kastettaisiin hänen esikoisensa. Kappelin intiimi koko luo Annelin mielessä kiinnostavan vastakohtan kirkkosalin juhlavuudelle. Aallon suunnitteleman ”Elämän virta”-lasimaalauksen läpi siilautuu pehmeän

sinertävä valo. Anneli sivelee Aallon hopeisen kastemaljan reunaa ja toteaa itsekseen, että tämänkin hankkimiseen tarvittiin tavallisten ihmisten lahjoituksia. Hän melkein liikuttuu siitä, että kuuluisa arkkitehti on todellakin piirtänyt seurakuntaamme varten kaiken kirkkotekstiileistä kynttilänjalkoihin ja ehtoollisvälineisiin. Oli kuuleman mukaan piirtänyt monia yksittäisiä asioita paperinpaloille pelkästään paikan päällä työmaalla käydessään. ●



Lakeuden Risti

- Seinäjoen kirkon arkkitehtuurikilpailu järjestettiin jo vuonna 1951, mutta kirkko rakennettiin vasta vuosina 1957–60.
- Suunnitelmassa kirkon nimi oli Lakeuksien risti, koska kirkosta piti tulla hiippakunnan tuomiokirkko. Piispanistuini sijoitettiin kuitenkin Lapualle.
- Alvar Aalto on suunnitellut kirkon ja kastekappelin yksityiskohtineen, kuten valaisimet, hopeiset ehtoollisvälineet ja kirkkotekstiilit.
- Kirkkorakennuksen itäpuolella on Pajuluomaan rajoittuva, Alvar Aallon suunnittelema Kirkkopuisto.
- Kirkkohallitus on suojellut Lakeuden Ristin vuonna 2003.

Sinistä pintaa ja puhurituulia

Eletään vuotta 1961. Puut huojuvat Annelin ja Matti-Alvarin ympärillä, ujeltaen tuulen terveisiä. Matti-Alvari istuu tyytyväisenä vaunuissaan ja naurahtaa joka kerta, kun tuulenpuuska on viedä hänen äitinsä ruskean villakangashatun.

”Hyvä tavaton mikä tuuli!” Anneli parahtaa. Salavihkainen puhuri pääsee yllättämään hänet ja tempaisee hatun hänen päästään. Annelin huolellisesti nutturalle käärimät hiukset pelmahtavat auki ja pääsevät tuulen tanssittamiksi. Matti-Alvaria tämä huvittaa niin paljon, että poika on pudota vaunuista.

Hädissään Anneli juoksee hatun perässä, hiukset hulmuten tuulessa ja lastenvaunuja epätoivoisesti perässään vetäen. Metalliset

vaunut rämisevät soraisella tiellä. Hattu pysähtyy tien poskessa sijaitsevan työmaan seinämään. Anneli saa viimein hattunsa takaisin. Nopeasti hän upottaa hatun päähänsä, pyrähdyksestä syntynyt pieni puna poskillaan.

Anneli nostaa katseensa ylös maasta ja näkee edessään rakennuksen, jonka valmistumista hän on seurannut suurella mielenkiinnolla. Rakennustyömaa on rakenteilla oleva Seinäjoen kaupungintalo, jonka suunnittelijaksi on valittu arkkitehtuurikilpailun myötä akateemikko Alvar Aalto.

Uutterat työmiehet muuraavat parhaillaan rakennuksen julkisivun

seinämää elementtimuotteihin asetetuilla tummansinisillä keramiikkasauvoilla, jotka ovat valmistettu Arabian tehtailla. Sauvat seisovat elementeissään ryhdikkäästi kuin tinasotilaat. Kauempaa katsottuna asennettujen elementtien välit ovat nähtävissä. Tämä taitaa olla ensimmäisiä kertoja, kun näitä Alvar Aallon suunnittelema sinisiä sauvoja käytetään tässä laajuudessa julkisivun somistuksessa, muistelee Anneli kuulleensa.

Aalto oli saanut laatoitukseen innoituksen Bagdadin matkaltaan, jonne hänet oli kutsuttu suunnittelemaan pääpostia ja taidemuseota. Matti-Alvari katsoo myös haltioissaan rakennuksen valmistuvaa julkisivua, osoittaen sitä sormellaan. Julkisivua ei voi olla huomaamatta, niin vahva ja kaunis sävy tummansinisessä klinkkerissä on. Siitä olisi tulossa kaupungintalon ehkä tunnistettavin ja mieleenpainuvin piirre.

Kuuleman mukaan kaupungintalon kellarikerrokseen olisi tulossa teatteri ja kansalaisopisto. Anneli oli asiasta mielissään, olihan kansaa sivistävät asiat hänelle tärkeitä.

Talosta olisi tulossa Annelille ja Matti-Alvarille muutenkin tuttu paikka, olihan sinne tulossa myös neuvola ja hammashoitola.

Lakeuden Ristin tapaan myös kaupungintalo oli saanut oman pengerryksensä rikkomaan – joidenkin mielestä tylsäkö – tasaista lakeutta. Anneli ja Matti-Alvari jatkavat ”klinkkeritehtaalta” matkaansa kohti kirkkoa, kun he huomaavat Koulukadun varrella erikoisen näyn. Lyhyehkö herrasmies tekee silmämääräisiä mittauksia pystyyn nostetun levyn yli kohti Lakeuden Ristin tornia, hattu takaraivolla kallellaan. Neljä raavasta miestä saa hädin tuskin pidettyä levyä pystyssä, tuuli on sen verran kova. Näyttää siltä kuin mies yrittäisi katsoa, ettei kirkon yhteyteen tulevan seurakuntakeskuksen muurimainen seinä peittäisi kirkon tornia. Eleistä voisi päätellä, että korkeus on oikea. Sillä samaisella hetkellä Anneli hätkähtää ja tunnistaa herrasmiehen. ●

Kaupungintalo

- Ensimmäisessä kauppalantalon suunnittelukilpailussa vuonna 1958 Aallon toimisto ei pärjännyt. Jatkakilpailun Aalto voitti ylivoimaisesti. Kaupungintalo valmistui vuonna 1962, kaksi vuotta sen jälkeen, kun Seinäjoki oli saanut kaupunkioikeudet.
- Kaupungintalon tunnistettavin piirre on sen julkisivumateriaali. Tummansiniset keraamiset sauvatiilet luovat kontrastin kirkon ja aukion muiden rakennusten välille.
- Kaupungintalon tärkein paikka on tornimainen valtuustosali. Hyvän akustiikkansa vuoksi siellä järjestetään myös musiikkiesityksiä.

Matka kaupunginkirjastoon

“**Juokse äiti!**” huutaa Matti-Alvari innoissaan äidilleen. Anneli menee puolijuoksua vikkelan pojan perässä, välillä katsellen ympärilleen, ettei hän vain nolaa itseään juostessaan. He ovat menossa ensimmäistä kertaa käymään hiljattain valmistuneessa Seinäjoen kaupunginkirjastossa, jonka valmistumisesta on myös lehdissä kirjoitettu.

Kirjasto sijaitsee kaupungintalon eteläpuolella. Rakennuksia erottaa jalankulkijoille pyhitetty kävelyalue, johon on tarkoitus toteuttaa rakennuksia yhdistävä kansalaistori, ihmisvilinässä elävä “piazza”, joksi Alvar Aalto sitä kutsui suunnitelmissaan. Kirjasto muodostaisi ikään kuin tämän torin eteläisen seinämän, kaupungintalon jäädessä pohjoiseen ja Lakeuden Ristin itään.

Kirjaston pohjoisen puoleinen julkisivu ei ole niin juhlallinen kuin mitä Alvar Aalto oli suunnitellut. Se on hyvin yksinkertainen ja toimi vastakohtana monumentaaliselle kaupungintalolle. Rakennustoimikunta oli vaatinut säästöyistä Aaltoa poistamaan julkisivusta pylväskäytävän, johon akateemikko oli myöntynyt. Muuten rakennus on yleissävyltään samanlainen kuin vastapuolella Koulukatua oleva kirkko sekä kaupungintalon länteen jatkuva siipi.

Anneli ja Matti-Alvari avaavat kirjaston oven. Ovenkahvassa on tuttu tuntuma. He astuvat arasti sisään ja varovat kolauttamasta ovea liian lujaa kiinni, pitäähän kirjastossa käyttäytyä muita kunnioittaen. Anneli katselee ympärilleen ja hapuilee Matti-Alvaria, mutta poika on jo tiessään.



“Äiti, täällä on monta lamppua!” huudahtaa Matti-Alvari innoissaan. Anneli pistää sormen suunsa eteen muistuttaakseen poikaansa siitä, miten kirjastossa pitikään käyttäytyä. Matti-Alvari nolostuu hieman mutta jatkaa kuiskaten: “Ne on kaikki erilaisia tai melkein kaikki. Niitä on paljon rivissä. Miten meillä kotona on vain yksi?” Lukuhuoneessa Anneli osoittaa Matti Alvarille tummansinistä valaisinta ja kysyy: “Mitä sinulle tulee tästä mieleen?”. “Mustikka!” hihkaisee Matti-Alvari – ja muistaa samalla miten kirjastossa piti käyttäytyä. Anneli naurahtaa ja toteaa: “Totta. Nämä valaisimet on suunniteltu varta vasten meidän kirjastoa varten eli ovat aivan ainutlaatuisia”.

Linaussalin keskellä on syvennys, jossa on Matti-Alvarin mielestä hauskan muotoisia pöytiä rivissä – samoin lisää erikoisia lampuja. “Täällä on myös lastenosasto”, tokaisee Anneli pojalleen. Samassa silmänräpäyksessä Matti-Alvari nousee ylös syvennyksestä ja ryntää juoksujalkaa kohti lastenosastoa, hidastaen juoksua nopeaksi kävelyksi kirjastonhoitajan katsoessa häntä vähän toruvan näköisesti.

Valo tulvii kirjaston viuhkamaisen eteläseinän kauniin säleikön lomasta, taittuen pehmeästi holvimaisen katon muodoista kohti hyllyissä odottavia tuhansia kirjoja. Katon muodon ansiosta valo taittuu

epäsuorasti, jolloin asiakkaan varjo ei lankea niin, että se peittää kirjahyllyjä. Holvimainen betonirakenne saa Annelin haukkomaan henkeä.

Alun perin holvimainen katto oli ollut tarkoitus rapata tasaiseksi, mutta kun akateemikko oli nähnyt pohjalaisten kirvesmiesten taidonnäytteen – upeasti kaareutuvat muottilaudoituksen jäljet – oli hän todennut: “Ei rapata!” Aallon mielestä Pohjanmaalla oli aina osattu tehdä veneitä ja laivoja. Katon taitavasti toteutettu muottilaudoitus oli tästä malliesimerkki.

Aika rientää. Anneli on päättänyt lainata kirjastosta muutaman klassikon, Matti-Alvari ei ihmetykseltään ehdi lainakirjoja vilkaisemaan. Ulkona Anneli kertoo pojalleen, kuinka kirjaston vastapäisen kaupungintalon siniset laatat vaihtavat väriä tummansinisestä kullanuskeaan eri valossa. Matti-Alvari yrittää tihrustaa kaupungintalon seinää, mutta hänestä ne näyttävät ainakin nyt ihan sinisiltä. ●

Aalto-kirjasto

- Alvar Aalto suunnitteli kaikkiaan yksitoista kirjastorakennusta, joista Seinäjoen kaupunginkirjastoa sanotaan asiiantuntijoiden mukaan ”Aallon kirjastojen helmeeksi”.
- Linaussalin viuhkamainen muoto on arkkitehtonisesti rakennuksen omaleimaisin piirre.
- Eteläsuuntaan sijoittuviin suuriin ikkunoihin Aalto suunnitteli säleikön taittamaan valon voimakasta virtaa. Säleiköstä tuli kirjastorakennuksen kauneimpia julkisivu yksityiskohtia.
- Nykyään Aalto-kirjasto on kytketty maanalaiselle yhdyskäytävällä uudempaan JKMM-arkkitehtien suunnittelemaan Apila-kirjastoon.
- Kirjaston restaurointi valmistui vuonna 2012.

Kyllä kirkko näkyy

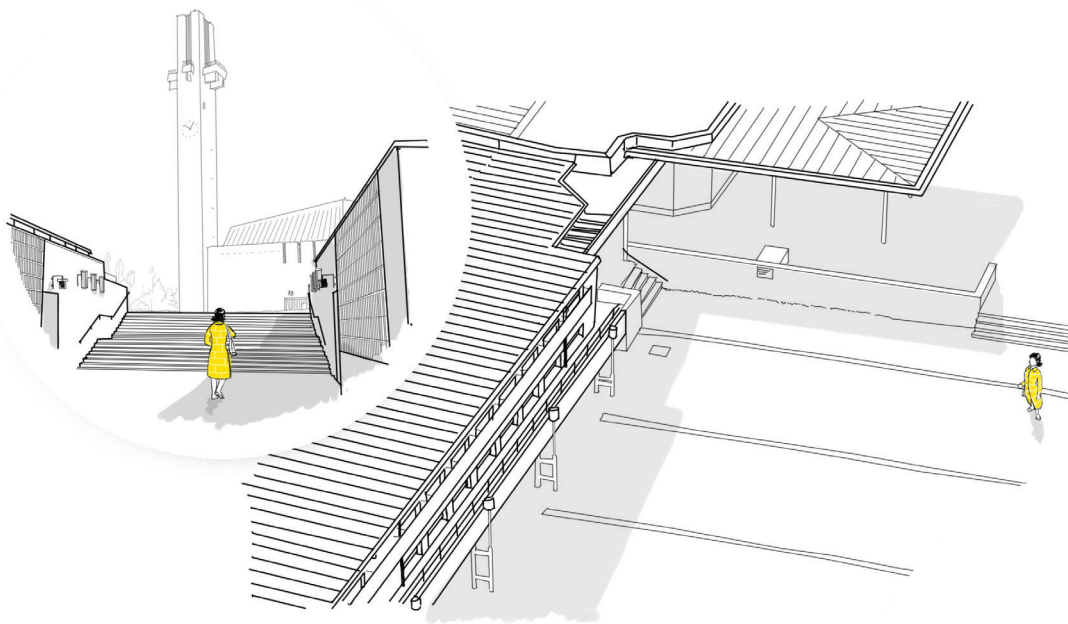
Anneli siristää silmiään ja laittaa kätensä lipaksi katsoessaan kohti Lakeuden Ristin korkeaa tornia ja kirkkorakennuksen harjaa. Kyllä se näkyy, hän toteaa. Hän seisoskelee juuri samalla kohtaa, jossa hän oli vuosia aikaisemmin nähnyt mitattavan silmämääräisesti tulevan seurakuntakeskuksen seinän korkeutta. Toisin kuin silloin, nyt kesällä 1968 ilma on kauniin tyyni ja aurinkoinen.

Seurakuntakeskuksen rakentumisen aikaan kadunmiehet olivat pelänneet, että kirkkoa U-kirjaimen muodossa ympäröivä seurakuntakeskus tulisi peittämään näkyvyyden kirkolle. Tätä samaa oli pohtinut myös Alvar Aalto mittoillessaan näkyvyyttä. Tästä syystä Aalto olikin joutunut poistamaan

seurakuntakeskuksesta ulkoterassin katokset, samoin lyhentämään pohjoissiiven pituutta ja lisäämään siihen leveyttä, jotta rakennuspinta oli saatu säilymään.

Seurakunta oli kauan pohdiskellut, miten heillä riittäisi rahkeet viimeistellä kirkon ympäristöön suunniteltu seurakuntakeskus. Uusien tilojen tarve oli kuitenkin polttava. Päätös tuli helpommaksi, kun lainamarkkinat alkoivat näyttää suopeammilta, ja kirkollisvero tuli ennakkoperinnän piiriin vuonna 1960.

Seinäjokisten uutta hanketta oli kuitenkin jälleen kauhisteltu tuomiokapitulia myöten, olihan kyse mittavasta kirkkoympäristön laajennuksesta 15 000 asukkaan yhteisössä. Alun perin suunnittelussa



mukana ollut pappila kuitenkin päätettiin jättää rakentamatta, mikä omalta osaltaan edesauttoi hankkeen hyväksyntää – tosin tätä ennen mielipidettä asiasta kysyttiin myös Alvar Aallolta.

Anneli nousee Koulukadulta kirkon pihalle johtavat leveät portaat. Suojaisa kirkkopiha sopisi todella hyvin suurenkin kirkkotapahtuman järjestämiseen. Hän nojaa seurakuntakeskuksen terassin kaiteelle ja ihastelee näkymää, joka käsittää kaupungintalon, kirjaston ja kauimpana lännessä rakenteilla olevan valtion virastotalon, sek in Alvar Aallon suunnittelema. Kyllä tämä alkaa jo näyttää kaupunkikeskuksesta, tuumii Anneli. ●

Seurakuntakeskus

- Lakeuden Ristin länsipuolelle rakennettiin ympäri kirkkopihaa kolmelta sivulta rajoittuva, U-kirjaimen muotoinen seurakuntakeskus vuosina 1965–66.
- Kirkkopihan Aalto suunnitteli niin, että siellä on mahdollista järjestää ulkoilmatilaisuuksia.
- Seurakuntasalissa on käytetty samoja puumateriaaleja kuin kirkon sisustuksessa.

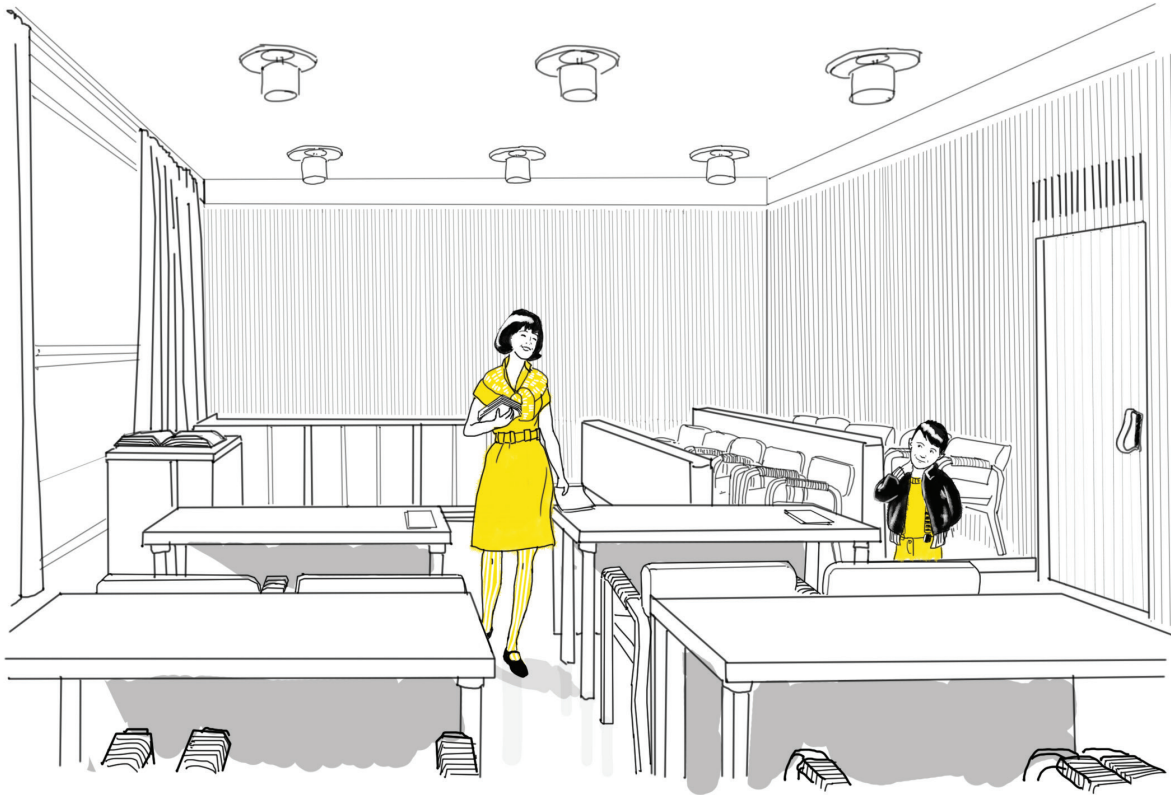
Visiitillä valtion talossa

Matti-Alvari on kansakoulun toisluokkalainen ja menossa koulupäivän jälkeen Anneli-äitinsä luokse. Äiti on töissä upouudessa valtion virastotalossa. On joulukuu vuonna 1968. Kahdeksanvuotias poika hyppelee pihalla lumikasojen yli. Yhtäkkiä hän alkaa tiiraila virastotalon julkisivua. Katsoo tarkasti, peittää toisen silmänsä ja katsoo uudelleen. Sisälle päästyään hän kipuaa talon toiseen kerrokseen äitinsä työhuoneeseen ja kysyy: ”Äiti, onko tässä talossa kaksi vai kolme kerrosta?” Äitikin on sitä mieltä, että talo näyttää kaksikerroksiselta, vaikka kerroksia on kolme.

Kauppalantalokilpailun myötä kaupungissa alettiin visioida, että Alvar Aalto suunnittelisi

myös valtion virastotalon täydentämään kokonaisuutta. Toteutus oli verkkaista, sillä ensiksi piti saada valtiolta lupa tontin hyväksymiseksi ja hyväksyntä rakennuksen suunnittelijasta. Kului yli kaksi vuotta, ennen kuin ministeriö vahvisti huonetilaohjelman. Sen mukaan valtion virastotaloon asettuisivat aikanaan Ilmajoen tuomiokunta, poliisilaitos, vero toimisto, työnvälitystoimisto ja Seinäjoen sotilaspiiri.

Aallon mukaan virastotalon tuli hierarkkisesti olla muita Seinäjoen hallintokeskuksen taloja vaatimattomampi. Näin ollen rakennuskorkeus ei saanut ylittää kahta kerrosta. Talo toteutettiin kuitenkin kolmikerroksisena. Aallon visiona oli tehdä virastotalosta ”rauhallinen taustarakennus”



hallintokeskuksen päätteeksi. Mutta liian vakavamielisen näköistä rakennusta hän ei halunnut. Aalto ideoi, että talon julkisivussa tulee olla elävyyttä. Sitä pyrittiin toteuttamaan osin ikkunoiden eritahtisilla jakopuitteilla ja eteläpäädyn vinolla seinällä.

”Lähdetäänpä käymään kärjäsalissa”, ehdottaa Anneli pojalleen. ”Pitää viedä tärkeitä papereita oikeudenistuntoa varten.” Kärjäsalissa äiti kertoo tämän huoneen olevan arkkitehtonisesti rakennuksen merkittävin tila. Matti-Alvarin mielestä

huone ei ole mitenkään ihmeellinen. Tarkkasilmäinen Matti-Alvari huomioi kuitenkin, että valtion virastotalossa on paljon samankaltaisia yksityiskohtia, joita hän on nähnyt käydessään kaupungintalolla. Erityisesti hän kiinnittää huomionsa puusäleistä rakennettuihin seinäpintoihin. ●

Valtion virastotalo

- Seinäjoella pidettiin välttämättömänä saada hallintokeskuksesta yhtenäinen arkkitehtoninen kokonaisuus niin, että myös valtion virastotalo sijaitsisi samalla alueella ja että suunnittelijana olisi Alvar Aalto. Monien vaiheiden jälkeen valtio suostui hankkeeseen.
- Virastotalosta tuli kirkosta lähtevän ja kansalaistorin halki kulkevan akselin pääterakennus.
- Nykyään virastotalo on kaupungin omistuksessa ja käytössä virkailijoiden työhuoneina.

Alvar Aallon poismeno

Matti-Alvari on 16-vuotias ja näkee äitinsä alakuloisena. Anneli lukee päivän Ilkka-lehdestä, että ihailemansa arkkitehti Aalto on saanut sydänkohtauksen ja menehtynyt 78-vuotiaana. Anneli ja Matti-Alvari olivat juuri viime viikolla ajelleet Alajärvelle, ja käyneet Aallon äidilleen ja isälleen suunnitteleman hautamuistomerkin äärellä kirkkomaalla. Samalla kertaa he ihailivat lähistöllä olevia Aallon suunnittelemaa rakennuksia.

“Ei vaan koko Suomi, vaan koko maailma on menettänyt yhden huomattavimmista arkkitehteistään,” lukee Anneli ääneen ja jatkaa: “Aalto oli voimakas vaikuttaja. Hän oli oppi-isä kokonaiselle arkkitehtisukupolvelle niin meillä kuin muuallakin.”

Äiti on tietoinen, että toisaalta Alvar Aalto joutui usein työssään ”rämpimään

umpihangessa”. Aallon ura oli pitkä ja tuottelias. Hän oli saavuttanut jopa arkkitehtineron tunnustuksen, silti hän ei ollut kaikkien tahojen eikä kaikkien aikakausien hyväksymä. Varsinkin viimeisten vuosien vastoinkäymiset ovat olleet Aallolle katkera pala. Näihin kuuluu erityisesti Helsingin kaupungin toteuttamatta jäänyt keskustasuunnitelma.

Alvar Aalto oli tosissaan innostunut Seinäjoen rakennusten kokonaisuuden suunnitelmasta. Tiedetään, että hän riensi toimistossaan aina aamulla ensimmäiseksi Seinäjoen suunnittelupöydän ääreen. Hän joutui kuitenkin Seinäjoellakin harmistumaan siitä, ettei täällä kyetty toteuttamaan teatterisuunnitelmaa hänen toivomassaan aikataulussa. ●

Hugo Alvar Henrik Aalto

Arkkitehti, muotoilija, akateemikko

Syntyi 3.2.1898 Kuortaneella

Kuoli 13.5.1976 Helsingissä

- Muutti 5-vuotiaana perheineen Jyväskylään, jossa kävi koulunsa.
- Vietti lapsuudessaan ja myös aikuisiällä kesiväen Alajärvellä, jossa on useita suunnittelemaansa rakennuksia. Aalto oli kirjoilla Alajärvellä vuosina 1918-1925.
- Valmistui arkkitehdiksi 1921. Ensimmäinen arkkitehtitoimisto Jyväskylään 1923. Avioitui arkkitehti Aino Marsion kanssa 1925.
- Arkkitehtitoimisto Turkuun 1927. Merkittäviä funktionalistisen tyylin mukaisia rakennuksia 1930-luvulla, kuten Viipurin kirjasto ja Paimion parantola.
- Pariskunnan huonekalu- ja lasisuunnittelu alkaa 1930-luvulla. Artek perustetaan 1935.
- Valittiin Suomen Arkkitehtiliiton puheenjohtajaksi 1943. Jäi leskeksi 1949.
- Avioitui arkkitehti Elissa Mäntyniemen kanssa 1952. Akateemikon arvo 1955.

Kokonaisvaltainen teatterielämys

Anneli on todella iloinen, kun Seinäjoen kaupunginteatteri on vihdoinkin valmistunut vuonna 1987. Hän on tilannut liput Symposium-avajaisnäytelmään itselleen ja teatterin maailmasta kiinnostuneelle Matti-Alvarille. Hän on innoissaan siitäkin, että poika irrottautuu viikonlopuksi yliopisto-opinnoistaan ja tulee pitkästä ajasta käymään kotona.

Alvar Aalto oli hahmotellut Seinäjoen teatterin pääpiirustukset jo lähes 20 vuotta sitten. Seinäjoen hallintokeskuksen loppuunsaattaminen oli kuitenkin viivästynyt monista syistä. Suurin syy on ollut se, että maassamme keskityttiin tiiviisti hyvinvointiyhteiskunnan rakentamiseen 1960–1970-lukujen taitteessa. Rakennettiin

lapsille, nuorille, sairaille ja vanhuksille. Tämä tarkoitti sitä, että kulttuurilaitosten tekeminen siirtyi tuonemmaksi.

Seinäjoella teatteritaloa kaavailtiin jopa toiseen kohtaan, mutta lopulta päädyttiin Aallon asemapiirroksen paikalle. Aallon toive siitä, että hän saisi vielä kerran elinaikanaan tulla Seinäjoelle näkemään koko hallintokeskuksen valmiina ei toteutunut hänen elämäntaipaleellaan. Teatteri toteutettiin postuumisti arkkitehti Elissa Aallon johdolla – yksitoista vuotta Alvar Aallon kuoleman jälkeen. Teatteri rakennettiin Aallon suunnitelman mukaisena niin hyvin kuin muuttuneissa olosuhteissa oli mahdollista.

Anneli ja Matti-Alvari saapuvat teatterin ala-aulaan. Se on täynnä ihmisiä, mutta tilan tuntu on silti avara. Vaatenaulakoille jonottaessaan Matti-Alvarin huomio kiinnittyy lattialaattoihin, joissa hän on näkevinään kalanruodon mallisia kuvioita. ”Näit aivan oikein”, Anneli virkkaa, ”olen kuullut, että nämä lattiatinnat ovat Öölänin kalkkivilaattoja ja niihin on aikojen saatossa syöpynyt fossiilien figuureita.”

Ennen näytöksen alkua äiti ja poika ehtivät nauttia leivoskahvit teatterin ravintolassa. Anneli pitää Artekin huonekaluilla ja lampuilla

sisustettua teatteriravintolaa hyvin kauniina. Punostuoleissa voisi hänen mielestään istua pidempäänkin.

Anneli ja Matti-Alvari kipuavat teatterin rappusia ylös. Ylälämpö on täynnä avajaisvieraita. Ilmapiiri on jotenkin odottava ja juhlallinen. Astuttuaan päänäyttämön katsomoon Anneli kuiskaa pojalleen: ”Katso, miten upea esirippu!” Anneli on aiemmin nähnyt teatterisaleissa vain punaisia samettiesirippuja. Tämä on jotain aivan muuta. Annelille tulee esiripusta mieleen valtavan leveä abstrakti taulu,



jossa suurikokoiset neliöt loistavat päävärein valkoisen, harmaan ja mustan siivittäessä kokonaisvaikutelmaa. Hän on kuullut, että esiripun on suunnitellut joku tunnettu suomalainen kuvataiteilija, jonka nimeä hän ei nyt juuri muista. Anneli ja Matti-Alvari istuutuvat paikoilleen mustille, leveille penkeille. Sali pimenee ja esitys alkaa.

Kävellessään näytelmän jälkeen ulos teatterista Anneli ja Matti-Alvari yhdessä ihmettelevät teatterikäynnin jättämää tunnelmaa. Uuden teatterin modernit ja pelkistetyt puitteet, mutta silti arvokkaan oloiset tilat sekä epätavallinen teatteriesitys ovat luoneet heidän mieliinsä kokonaisuuden, jota tekee mieli muistella vielä iltateen äärellä.

Kotona Matti-Alvari kertoo äidilleen, että on jo jonkun aikaa seurustellut mukavan tytön kanssa. Hän paljastaa heidän itse asiassa olevan salakihloissa ja sanoo tuovansa tytön pian näytille. Hän kertoo myös, että he ovat aikeissa mennä naimisiin ensi kesänä. Hän jatkaa, että häät on ajateltu pitää Seinäjoella.

Huomisin, alkusyksyisenä päivänä Anneli ja Matti-Alvari ovat päättäneet yksissä tuumin piipahtaa Lakeuden Ristin tornissa, jossa Matti-Alvari ei ole aiemmin käynyt. Lakeuden Ristin kirkosta torneineen on vuosien saatossa tullut myös suuren yleisön keskuudessa yksi Alvar Aallon kansainvälisesti tunnetuimpia töitä. Seinäjoen Aalto-keskus on alkanut vetää ulkomaisiakin Alvar Aallon arkkitehtuurista kiinnostuneita turisteja.

Lakeuden Ristin torniin on mahdollista kiivetä rappusia pitkin, mutta Anneli ja Matti-Alvari päättävät turvautua hissiin. Ylös päästyään Matti-Alvari työntää tornin raskaan rautaoven auki. Alkusyksyn tuulipuhuri tarttuu hiuksiin, kun he astuvat tornin betonilattialle.

Lakeuden Ristin kellotorni muodostaa ristin, joka toimii näköalatasanteena eteläpohjalaiseen maisemaan useammalta sivulta. Anneli ja Matti-Alvari toteavat, että näkymät ovat hienommat kuin mitä uskoivat. Täältä voi hahmottaa koko kaupungin, keskussairaalan, Jouppilanvuoren, kouluja ja jatkaa katseen kiertämistä yhä kauemmas horisonttiin ja kohti maakuntaa. Erityisesti he ihastelevat, miltä Aalto-keskuksen hallintorakennukset näyttävät lintuperspektiivistä katsoen.

Yhtäkkiä Anneli keksii: ”Mitäs sanot Matti-Alvari – voitaisiinko teidät vihkiä ensi kesänä täällä tornissa!?” ”Hm”, mutisee Matti-Alvari, ”Ai täällä? No nyt kyllä täytyy vähän miettiä. Täällä ollaan aika lailla sään armoilla, kun ei ole kattoakaan. Mutta olisihan tämä tietysti kovasti erilainen vihkipaikka.” Matti-Alvari lupaa silti mainita äitinsä idean tyttöystävälleen. Anneli puolestaan kysyy seurakunnasta, onko tornissa vihkiminen mahdollista. ●

Seinäjoen kaupunginteatteri

- Rakennettu postuumisti Aallon suunnitelmien mukaan arkkitehti Elissa Aallon johdolla ja valvonnassa vuosina 1986–87.
- Esiripun on suunnitellut taiteilija Juhana Blomstedt.
- Alkujaan rakennuksesta piti tulla teatterin lisäksi konsertti- ja kongressikeskus.
- Teatterissa on nykyään neljä näyttämöä: isompana 429-katsojapaikkainen Alvar-sali, pienempi Elissa-sali, Versta-teatteri, Aino-lava sekä teatteriravintola, jossa voidaan myös järjestää esityksiä.

Torilla tavataan!

Loppukesäinen lauantaipäivä vuonna 1988 on lämmin ja auringonpaisteinen. Kello lähenee iltapäivää. Lakeuden Ristin tornin juurella on jännittynyt tunnelma. Italialaisen näköisiä Aalto-turisteja on pyrkimässä torniin, mutta seurakunnan suntio kertoo heille englanniksi, että tornissa alkaa juuri yksityistilaisuus.

Suntio johdattaa hissiin neljä henkilöä ja vie heidät ylös torniin. Vähän ajan kuluttua hän tulee hakemaan papin ja muusikon. Nuoripari jää odottamaan.

Viimein suntio noutaa jännittyneen oloisen Matti-Alvarin morsiamineen. Hissin rautaportti sulkeutuu. Pienen odotuksen jälkeen hissi lähtee nytkähtäen mutta vakaasti

nousemaan ylöspäin. Viikkipari puristaa toisiaan kädestä. Jonkun ajan kuluttua, hissillä alaspäin tullessaan, he olisivat aviopari.

Hissi pysähtyy tasanteelle, jonka jälkeen on noustava jalan parikymmentä korkeaa kiviporrasta. Morsian ojentaa kukkakimppunsa sulhaselle, kohottaa morsiuspukunsa helmaa ja lähtee kipuamaan ylöspäin toivoen, ettei korkokenkineen kompastuisi. Ylös kiivettyään etummaisena kulkeva suntio avaa morsiusparille oven ristitornin tasanteelle. Morsiuspari tuntee lämpimän kesätuulen henkäyksen kasvoillaan. Lähietäisyydeltä kuuluu musiikkia.

Tällä välin Aalto-keskuksen sisäpihalle, Kansalaistorille, kokoontuu pikkuhiljaa lisää juhlapukuista väkeä. Kellon lähestyessä

h-hetkeä kaikki alkavat katsella kohti Lakeuden Ristin tornia. Ristitorniin on kuitenkin vaikea nähdä, tapahtuuko siellä jotakin.

Lapset juoksevat ympäriinsä ja leikkivät suihkulähteiden lähetyvillä. Lähteiden vesisumu tuntuu virkistävältä näin kesäkuumalla. Osa vieraista ihastelee toriympäristöä ja kaupungintalon pengermän kukkia, tuumien, että olipa hienoa kun Kansalaistori saatiin vielä täksi kesäksi valmiiksi.

Välimerellisestä piazzasta vaikutteita saaneen torin luonnonkivipohjaa halkoo ryhdikäs ja auringonvaloa heijasteleva graniittilaatoitus, joka johdattelee katsojaa kohti keskuksen eri rakennuksia. Kansalaistorin toteutuminen nykyisessä muodossaan mahdollistui, kun kaupunginkirjaston sijainti siirtyi yhdeksän metriä etelään ja samalla sen asemointi kaupungintaloon nähden muutettiin. Alvar Aallolla oli ajatus torista, joka toimisi ihmisten kokoontumispaikkana sekä kongressien ja kokouksien pitopaikkana.

Mutta sieltä he vihdoin tulevat. Vastavihitty aviopari laskeutuu kirkon pihalta johtavat portaat alas, todistajat, pastori ja suntio kannoillaan. Huomaavaiset autoilijat pysähtyvät antamaan tietä seurueelle, ja niin he pääsevät toiselle puolelle ja odottavan juhlayleisön luokse.

Seuraa riisien heittoa, onnitteluja, halauksia, selkään taputuksia ja ilon kyyneleitä. Vastaanottamaan tullutta juhlayleisöä on paljon mutta onhan Kansalaistorilla tilaa.

Jonkun ajan kuluttua Matti-Alvari yhdessä morsiamensa kanssa nousevat hyvin pelkistetysti koristellun auton takapenkille. Auton kyydissä parin matka jatkuisi kohti Anneli-äidin kotia, jossa juhlittaisiin vastavihittyä paria kakkukahvien merkeissä. ●

Kansalaistori

- Kansalaistorilla vaaleanharmaasta graniitista tehdyt kehykset rajaavat noppakivin kivetyn ruudut ja muodostavat näin loppusilauksen Seinäjoen Aalto-keskukselle.
- Kansalaistori oli muotoutunut Aallon ajatuksissa jo kauppalantalon arkkitehtuurikilpailussa. Myöhemmin hän korosti torin luonnetta kansalaisten kokoontumispaikkana sekä kongressien ja kokousten pitopaikkana.
- Hallintokeskuksen rakentamisen edetessä kansalaistori ulottui asemapiirustuksissa yli Koulukadun. Idea kadun sulkemisesta autoliikenteeltä on kuitenkin toistaiseksi toteutumatta.

Maailman suurin Aalto-lasikokoelma

Anneli kiiruhtaa kohti Aalto-keskusta.

Hän haluaa olla paikalla, kun yleisölle virallisesti avataan eläkkeellä olevan, entisen kaupunginarkkitehti Touko Saaren Aalto-lasikokoelma. Seinäjoen kaupunki on nyt kokoelman omistaja monen ristiriitaisen vaiheen jälkeen. Kokoelman saamiseksi oli järjestetty myös kansalaiskeräys. Lopuksi kokoelman kohtalosta oli äänestetty kaupunginhallituksessa. Äänet puolesta ja vastaan menivät tasan. Puheenjohtaja ratkaisi ostopäätöksen. Kokoelma, jota kaupunginarkkitehti oli kerännyt yli 50 vuotta, siirtyi nyt Seinäjoen kaupungin omistukseen.

On vuosi 1998 ja jos Alvar Aalto eläisi, hän olisi nyt 100-vuotias. Anneli ajattelee, että myös Matti-Alvarille puolisoineen on

tulossa merkkipäivä, 10-vuotishääpäivä.

”Mitenkähän he aikovat sitä juhlia?” miettii Anneli, ”Oikeastaan voisin ostaa heille jotakin vuosipäivän muistoksi. Täytyy miettiä, mitä se voisi olla.”

Anneli tapaa työkaverinsa lasikokoelman avajaisissa. He päivittelevät, kuinka hieno tämä päätös oli, että kokoelma pysyy nyt jakamattomana ja jää Seinäjoelle. Maailman suurin yhtenäinen Aalto-lasikokoelma muodostuu yli kahdestasadasta Aino ja Alvar Aallon suunnittelemaasta lasiesineestä. He ovat pääsääntöisesti suunnitelleet ne 1930-luvulla. Joukossa on merkittäviä lasisuunnittelukilpailujen voittoja, kuten Aino Marsio-Aallon Bølgeblick-sarja, joka sittemmin tunnetaan Aino Aalto -lasisarjana.

Milanon triennaalissa esitelty Riihimäen kukka ja New Yorkin maailmannäyttelyä varten toteutettu Aallon kukka ovat arkkitehtipariskunnan yhteisiä suunnitelmia.

Avajaiset ovat juhlalliset. Ne huipentuvat siihen, kun Saari lahjoittaa Seinäjoen kaupungille akateemikko, kuvanveistäjä Wäinö Aaltosen muotoileman pronssisen patsaan. Nyt lahjoitettu muotokuvapää on tehty silloin, kun Alvar Aalto oli 50-vuotias. ”Mihinkähän kaupunki tulee tämän muotokuvan sijoittamaan?” pohtii Anneli mielessään.

Anneli tungeksii ihmisten joukossa katsellen esineitä. Hän ihastelee, kuinka paljon kokoelmassa on matalasta vadista korkeaan maljakkoon muotoiltuja amebamaisia maljakoita. Hän tietää, että aikoinaan

nämä Alvar Aallon ideoimat maljakot tehtiin Karhula-littalan lasikilpailuun, ja ne edustivat rohkeaa ja kokeilevaa modernistista muotoilua. Ne olivat ensimmäistä kertaa esillä vuoden 1937 Pariisin maailmannäyttelyssä, Aallon suunnittelemassa Suomen paviljongissa. Myöhemmin näiden maljakoiden suosituin malli sai nimekseen Savoy. Lähes kaksikymmentä vuotta myöhemmin sama maljakko tuli sarjatuotantoon ja sai 1970-luvulla nimen Aalto-maljakko.

Maljakoita silmäillessään Anneli saa idean: ”Mutta minäpä menenkin tavaratalo Lehtisen kautta ja ostan sieltä kymmenvuotishääpäiväänsä viettävälle pariskunnalle Aalto-maljakon. Se on omiaan heille, jotka arvostavat suomalaista muotoilua ja Alvar Aallon jättämää perimäjälkeä maamme historiaan.” ●

Aalto-lasikokoelma

- Aino ja Alvar Aallon lasikokoelma sisältää yli kaksisataa heidän suunnittelemaansa lasiesinettä.
- Seinäjoen kaupunki hankki kokoelman omistukseensa vuonna 1997 eläkkeellä olevalta kaupunginarkkitehti Touko Saarelta.
- Kokoelman helmi on Alvar Aallon suunnittelema ja Aino Aallolle 50-vuotislahjaksi lahjoittamansa suurikokoinen lasimalja.
- Lasikokoelma on yleisölle nähtävänä Seinäjoen Aalto-kirjastossa.

Lähteet

- Aaltonen, Markus (2004). *Näkyhän se varmasti*. Alvar Aalto ja Seinäjoki. Seinäjoki: Veterator.
- Aaltonen, Markus (2012). *Vapaata viivaa*. Kriipooksia Alvar Aallosta. Seinäjoki: Veterator.
- Hautanen, Raimo (2014). Maailman suurin Aalto-lasikokoelma. *Nykypäivä* 10.1.2014.
- Kamila, Marjo (2013). *Maailman suurin Aalto-lasikokoelma*. Painamaton julkaisu. Seinäjoen kaupunki: Aaltoa kulttuurimatkaillen -hanke.
- Lahti, Louna (1997). *Alvar Aalto ex intimo - aikaisten silmin*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Pakoma, Katariina, toim. (2011). *Alvar Aalto. Seinäjoen kaupunkikeskus 1951 - 1987* Jyväskylä: Alvar Aalto -museo.
- Schildt, Göran (2007). *Alvar Aalto. Elämä*. Jyväskylä: Alvar Aalto -museo.

Sähköiset lähteet

- Ilkka (1976). Akateemikko Alvar Aalto on kuollut. Ilkka 13.5.1976.
<https://www.ilkka.fi/mielipide/yleis%C3%B6t%C3%A4/akateemikko-alvar-aalto-on-kuollut-1.2049559> [Viittauspäivä 21.1.2018]